

УДК 007:304:655

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ОГІЄНКА І МОНАШИЙ ЧИН ВАСИЛІЯН НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Мар'ян Лозинський

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
бул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна, e-mail: journft@franko.lviv.ua*

У статті проаналізовано основні напрямки співпраці митрополита Івана Огієнка з монашим чином Василян на початку ХХ ст. Чимала увага звернена на значимість постаті Івана Огієнка у розвитку видавничої справи отців-василіян та Української Греко-Католицької Церкви. Окремо досліджено співпрацю Івана Огієнка із митрополитом Андрієм Шептицьким у видавничій сфері.

Ключові слова: митрополит, видання, видавнича справа, Українська Греко-Католицька Церква, монаший чин Василян.

Ім'я Івана Огієнка хоч і реабілітоване історією, зрештою як і Українська Греко-Католицька Церква, до якої належить монаше згромадження отців Василян, однак ще не є глибиною пізнання. За висловлюванням Ніни Захлюпаной, доцента кафедри української мови Львівського національного університету імені Івана Франка, “значна наукова, духовна і літературна спадщина великого гуманіста і самостійника служить сьогодні новій незалежній державі Україні, на вівтар якої він жертвовно поклав свій розум, свій дух, своє життя” (1). Чимало дослідників діяльності Івана Огієнка не відважуються не надати перевагу його особистому вкладу в ту чи іншу сферу його діяльності, оскільки його ім'я відоме і в мовознавстві і в літературознавстві, і у видавництві, і в перекладознавстві. Зрештою, він був і міністром освіти, а пізніше міністром ісповідань УНР. Особливо розкрився його талант на душ пастирській ниві, тоді коли після поразки національно-визвольних змагань у 1920 р. Іван Огієнко разом із сім'єю емігрує до Галичини. Чотири роки він проживає у Винниках, до речі, як він сам зазначає, у матеріальній скруті була його сім'я (дружина і троє дітей) і за допомогою митрополита Андрея Шептицького І. Огієнко влаштовується професором Української вчительської семінарії й протягом чотирьох років мав змогу займатись творчою науковою роботою.

В Центральному державному історичному архіві у Львові, у фонді № 684, містяться важливі матеріали про видавничу діяльність отців Василян, зокрема листування між Й. Скрутенем та І. Огієнком, яке переросло у приятельські відносини на багато років. Співпраця І. Огієнка з Василянським видавництвом і його провідником, редактором Й. Скрутенем тривала не тільки у видавничій діяльності, але охоплювала всесторонній обмін публікаціями і матеріалами,

власне і наштовхнула на появу журналу “Рідна мова”. Закарпатські отці василіани, які з великим піднесенням та ентузіазмом зустріли це видання, пророкували: “Колись українському народові відкриються очі, і він подякує Огієнкові за “Рідну мову” (2).

Маємо ще один цікавий історичний факт, котрий засвідчує про дуже теплі і приятельські наукові інтереси між Іваном Огієнком та василіянінами. Тут йдеться про велику довіру з боку ігумена крехівського монастиря о. Лиска, який на прохання останнього передав йому на кілька місяців крехівський “Апостол” для наукового дослідження.

Працівники василіянського видавництва у Жовкві постійно підтримували науково-видавничу діяльність майбутнього митрополита Іларіона УАП Церкви, який вже, перебуваючи в Канаді, висловив подяку Василянському Чину за багаторічне сприяння і допомогу у безперервному семирічному друці часопису “Рідна мова”: “І Вашої помочі цієї ніколи не забуду в моїй науковій праці”, коли той надіслав прохання вченого оригінал крехівського “Апостола”. Слід відзначити, праця І. Огієнка над “Записками ЧСВВ” стала настільки тісною, що вчений мав намір особисто брати участь у випуску цього поважного видання, однак його перебування у Варшаві не сприяло його намірам. Також він планував виклади з церковнослов’янську мову у Львівській богословській академії. Цікавим є той факт, що з ініціативи Івана Огієнка видавництво отців Василян, яке з 1989 р. мало офіційну назву “Видавництво Побожних книжок ЧСВВ у Жовкві” заснувало серію “Бібліотека українознавства”, і першою її ластівкою стало його “Послання азбуки і письма у слов’ян”. В цьому ж році Іван Огієнко через посилення антиукраїнської політики втрачає кафедру у Варшавському університеті, однак не припиняє наукової діяльності і засновує у Варшаві популярний місячник “Рідна мова” (1933), а з 1935 року журнал “Наша культура”. У фондах Центрального державного історичного архіву у Львові зберігається велика справа (№ 600) — листування І.Огієнка з видавництвом Отців Василян. Історичні факти з архіву розповідають про проблеми І. Огієнка із видаванням “Рідної мови”. Зокрема, в одному з своїх листів до редактора “Записок ЧСВВ” о. Й. Скрутеня Іван Огієнко пише: “Дуже радий, що Ви оселились у Жовкві, бо я друкуючи там “Рідну мову” мушу часто листуватися з видавництвом. Прошу передати о. директору, щоб негайно прислав склад 2-го числа “Рідної мови” (4). В іншому листі І. Огієнко зазначає, що змушений продати домашні речі, щоб забезпечити випуск свого часопису. Також редактор просить о. Й. Скрутеня зробити калькуляцію цього журналу якнайдешевшою, оскільки “... дуже мені тяжко з грішми” (5).

Програмним гаслом “Рідної мови” стали глибинні слова Івана Огієнка “для одного народу — одна літературна мова, один правопис”, оскільки, за його словами (І.О.), народ, який не має спільної літературної мови, — то незріла нація. Серед дописувачів до часопису були відомі автори — українознавці Кирило Студинський, Михайло Возняк, Іван Крип’якевич, Дмитро Чижевський, Ярослав Гординський, Богдан Кобилянський, Іларіон Свенціцький, які започаткували рубрики, зокрема, “Сучасна літературна мова Наддніпрянської України”, “Мова нашої преси”, “Словник мови Кобзаря”. Це видання заслуговує на наукове дослідження, яке буде корисним для всіх, хто має наукові інтереси до постаті Івана Огієнка.

У Жовкві побачили світ його наукові праці “Духовенство й рідна мова”, “Мова-культура-Церква”, “Наука про рідномовні обов’язки”, “Досліди над Св. Письмом” та інші.

Співпраця із “Записками ЧСВВ” зблизила наддніпрянського дослідника з видатними галицькими вченими: К. Студинським, І. Крип’якевичем, М. Возняком, Я. Гординським, І. Свенціцьким та ін., які сприяли його творчим успіхам і були спів організаторами Огієнкових видань. У Центральному державному архіві у Львові зберігається лист І. Огієнка до василіяни на Й. Скрутеня, в якому він просить розпочати друк “Нашої культури” у Жовкві, бо “...друкарня НТШ дуже неакуратна, завжди спізнюється (ось тепер остання книжка спізнилася на місяць) і я ладу від них добитися не можу. Дуже Вас прошу переговорити у Жовкві чи не погодились би там друкувати “Нашу культуру”. “Наша культура” — місячник, науковий, аналітичний, а релігійний. Навпаки, навіть Митрополит Андрей видрукував був свою статтю (6).

Дуже обережний до розуміння того чи іншого матеріалу Іван Огієнко з певною тривогою і глибоким аналізом підходив до публікацій статей митрополита Андрея у часописі. Мабуть, це добре розумів і сам Митрополит, який і намагався у своїх матеріалах підтримувати поборницький напрям журналу. Однак, “волинські “певняки” того не могли зрозуміти і відразу після появи статей (Митрополита Андрея — *М.Л.*) виступали проти журналу, звинувачуючи редактора публічно в запровадженні унії, тільки за те, що ці статті появились)” (1).

Іван Огієнко високо цінував і шанував Митрополита Андрея Шептицького, котрий ніколи не зрікався василіянського гобіту і, безперечно, всіляко підтримував як і редактора “Нашого краю” і “Рідної мови”, так і його співпрацю з василіянським видавництвом.

Вже у 1947 р. митрополит Іван Огієнко переїжджає до Канади та оселяється у м. Вінніпезі. Тут він видає знамениту наукову працю “Історія української літературної мови”, яка поклала початок цілісного багатотомного видання своєрідної бібліотеки українського словенства. До речі, у цій роботі Іван Огієнко зі щирою вдячністю згадував василіянське видавництво за безкорисливу допомогу і підтримку упродовж 1933-1939 років.

Звичайно, василіянська друкарня дала згоду на співпрацю і надрукувала понад десять книг І. Огієнка на вигідних умовах. Водночас співпраця видавництва з вченими світового рівня підіймала наукову цілісність василіянських видань, а отже, авторитет видавництва.

-
1. Митрополит Іларіон. Граматично-стилістичний словник Шевченкової мови / Митрополит Іларіон : Ніна Захлюпана. — Львів, 2011. — С. 10.
  2. УДІАУЛ. — Ф. 684. — Оп.1. — Спр. 1600, Арк., 18, Арк. 22.
  3. Наша культура. — 1936. — Ч. 6. — С. 236.
  4. ЦДІАУЛ. — Ф. 684. — Оп.1. — Спр.1600, Ар. 36.
  5. Там же.
  6. Проф. д-р. Іван Огієнко Наука про рідномовні обов’язки. — Жовква : Друкарня отців Василіан у Жовкві, 1936. — С. 72.

7. Лозинський М. Релігійне книговидання Василянського Чину в Галичині (кінець XIX — перша половина XX ст.) : Монографія. — Львів, 2010. — С. 349.

**PUBLISHING ACTIVITY OF IVAN OGIYENKO
AND THE MONASTIC RANKS OF BASILIANS
AT THE BEGINNING OF XX CENTURY**

Marian Lozynsky

Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
E-mail: journft@franko.lviv.ua

In the article was analyzed basic directions of collaboration of metropolitan Ivan Ogiyenko with monastic ranks of Basilians at the beginning of XX century. The attention was paid on the meaningfulness of Ivan Ogiyenko's figure in development of publishing sphere of Ukrainian Greco-Catholic Church. Also was separately investigated the collaboration of Ivan Ogiyenko with Metropolitan Andrey Sheptytsky in a publishing sphere.

Key words: metropolitan, edition, publishing sphere, Ukrainian Greco-Catholic Church, monastic ranks of Basilians.

**ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ИВАНА ОГИЕНКО
И МОНАШЕСКИЙ ЧИН ВАСИЛИЯН В НАЧАЛЕ XX В.**

Марьян Лозинский

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, 79044, Львов, Украина
E-mail: journft@franko.lviv.ua

В статье проанализированы основные направления сотрудничества митрополита Ивана Огиенко с монашеским чином Василиян в начале XX ст. Достаточно большое внимание свернуто на значимость фигуры Ивана Огиенко в развитии издательского дела отцов-василиян и Украинской Греко-Католической Церкви. Отдельно исследовано сотрудничество Ивана Огиенко с митрополитом Андреем Шептицким в издательской сфере.

Ключевые слова: митрополит, издание, издательское дело, Украинская Греко-Католическая Церковь, монашеский чин.

Стаття надійшла до редколегії 09.09.2011

Прийнята до друку 26.09.2011